

The Project Gutenberg eBook of Kauppa-Lopo, by Minna Canth

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Kauppa-Lopo

Author: Minna Canth

Release date: December 1, 2003 [EBook #10480]

Most recently updated: December 19, 2020

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KAUPPA-LOPO ***

Produced by Riikka, Tapio and PG Distributed Proofreaders

Kauppa-Lopo

Kirj.

Minna Canth

1889

I

Kauppa-Lopo oli pantu kiinni juopumuksesta ja pyhäpäivän rikkomisesta. Jo tämä oli neljäs kerta kuin hän vankeudessa istui. Kolmasti ennen hän oli joutunut satimeen, kerran löysästä, kahdesti varkaudesta. Ja aina se oli hänen sydäntään kaivellut, mutta ei toki milloinkaan niinkuin nyt.

Sehän se varsinkin harmitti, että oli eksynyt tuohon pieneen, kunnottomaan Jyväskylään. Hän, joka oli Kuopiosta kotoisin. Semmoisesta suuresta kaupungista, jossa linnakin oli kivinen ja komea, eikä tällainen ränsistynyt, vanha ijänikuinen puuhökkeli, jonka hatarat seinät olivat niin kallellaan, ettei tiennyt milloin romahti kumoon koko laitos.

Ei täällä ihmisetkään olleet, ei sinnepäinkään kuin Kuopiossa. Ei näöltään eikä tavoiltaan. Siellä nainen mörkissä, suorajuovaisessa hameessaan ja pienessä nutussa oli kuin ihminen ainakin. Mutta mitäs täällä! Tuossa nyt esimerkiksi tuo piikatyttyö.—Lopo katseli häntä ikkunasta, rautaristikon takaa.

—Joutavanpäiväinen hapsinkakkiainen. Hyi!

—Kuka? kysyi Riitta, Lopon huonetoveri, joka istui perempänä ja ompeli.

—Tuo juuri, tuo Römperin piika.

Römperi, näes, oli vanginvartijan nimi. Strömberg se kirjoitettiin, mutta Lopo sanoi häntä muiden mukaan Römperiksi.

—Ei poloisella ole edes kunnan vaatetta päällään.

—Ole tok' vaiti. Kun on karttuunileninki oikein.

—Pyh! Likainen luuttu! Tuommoista ei kerjäläinenkään ilkiäisi Kuopiossa pitää.

—Aika sievä, jahka tyttö sen vaan pesee ja tärkkää.

—Kuulee, että olet jyvaskyläläinen.

Lopo käänsi turpeat kasvonsa huoneesen päin ja virnutti. Riitta taaskin ihmetteli hänen rumuuttaan. Suupielet ja nenän-alusta nuuskaisessa limassa, hiukset takussa ja silmillä. Entä nuo posket sitten! Likaisen harmaina ne pullottivat aivan kuin olisi suuri tupakkamälli ollut molemmin puolin suussa. Ei siellä sentään ollut, vaikka siltä näytti; nuuskaa hän vaan piti huuleensa.

Ja oli tuo vaatteiden tyylikin Riitan mielestä vähän kummallinen. Hame yhtä leveä ylhäältä kuin alhaaltakin; nuttu niin että paita, musta ja karkea kuin perunasäkki, vyötäisen kohdalta aina oli esillä. Ylimmäinen nappi oli lähtenyt pois ja alta näkyi kaula, joka oli kuin parkittu.

Tuo se nyt sitten moitti jyvaskyläläisiä! Mitä luuli hän itse olevansa?

—Kun näkisi kerran noita kehutuita kuopiolaisia. Ovatko ne kaikki semmoisia kuin sinä?

—Häpiä vähän, mokoma ruoja. Niinkö sinä olet tuhma, että minut otat esimerkiksi, kun on puhe oikeista ihmisistä.

—Vaan olethan sinäkin Kuopiosta?

—Jos kohta. Eikö niitä täällä sitten ole maailman hylkyjä, yhtäläisiä kuin minäkin.

Riitta vaikenä. Harmi lauhtui; hänen kävi tuota poloista melkein sääli, niin inhottava kuin olikin.

Äänettömänä hän ompeli hetken, sitten alkoi taas.

—Mitäs varten sinua sanotaan Kauppa-Lopoksi?

—Mitäkö varten?

Lopo veti nuuskaa sieramiinsa, aivasteli, niisti oikean käden sormiin ja hieroi niitä sitten kupeesensa. Sille kohdalle hametta tuli suuri ruskea läntti entisten lisäksi.

—Niin, mitäkö varten? hän nauroi. No, herran poika, minähän, näet, olen vanha kauppamies. Komesrooti, ymmärrätkös?

—Ei, mutta todenperästä?

—Ka, todenperästä ihan.

Hän nauraa hohotti, suu levällään.

—Kauppamiehenä minä tok' olen ollut. Kysy Kuopion rouvilta. Vielä ne muistavat tänäkin päivänä, kuinka paljon heille kannoin rahoja kouraan vanhoista vaatteista. Siinä minä opin juomaankin. Pakkasessa kun kuljeskelin, täytyi ottaa ryyppy aina lämmikkeeksi.

—Vai niin,—sinä, näet, vanhoja vaatteita kaupittelit.

—Mutta myöskin mitä sattui. Ei niin huonoa kalua ollut, etten minä sitä rahaksi muuttanut. Ja rouvat kun minusta pitivät. Voi ihmettä! »Snällä Lopo, sööta Lopo», pantiin. Poskia taputettiin ja vehnäskahvit juotettiin.

—Paljonko antoivat myyntipalkkaa?

—Ei kuin kymmenen penniä markalta. Mutta siitä sitä karttui. Elimme oikein hyvin siihen aikaan, sekä minä että poika.

—Sinulla jo silloin oli poika?

—Hm! Seitsemäntoista vanhana minä sen jo sain.

—No, ja missä hän nyt on?

—Siellä Kuopiossa, isäpuolensa luona.

—Mitä hullua! Onko sinulla mies?

—On tok'. Ja hyvä mies onkin. Ei tämmöinen räähkä kuin minä. Papinkirjassakaan sillä ei pidä oleman, ei ainoatakaan pilkkua. Ja luonnoltaan niin mainio, ettei mihin panna. Tein niin tai näin, ei pahaa sanaa milloinkaan.

—Vaan etpäs pysy luona kumminkaan.

—En malta. Sitä kun kerran on tottunut maailmaa vaeltamaan.

—Lienet sinä sitä jo kiertänytkin aikanasi.

—No varmaan. Olen käynyt Kajaanit, Mikkelit, Savonlinnat, Joensuut; nyt tuota eksyin tähän pahanpäiväiseen kylään.

—Mikäpäs tätäkään vaivaa? Toimeen tulee niinkuin muuallakin.

—Ei täällä ole edes oikeita ihmisiäkään. Vätyksiä, mitä lienevät.

—Joko sinä alat taas?

—No, vätyksiä ovat kuopiolaisten rinnalla, saat uskoa. Katsoppas nyt tuotakin Römperiä, tuossa se taas kuhnuستهlee. Joudu, joudu!

—Mitä minä siitä? Olenhan sen nähnyt ennenkin.

—Pitkä kuin hongankolistaaja, mutta niin laiha, että voisi vainen lukea jok'ainoan luun. Minä hänet paiskaisin kumoon toisella kädelläni ja lähtisin tieheni niinkuin ei mitään.

—Paiskaa, jumalan luoma.

—En häntä viitsi, kun on vaan muutama päivä täällä oltavana.

Lopo kopautti ikkunaan ja vilkutti kättään.

—Sisään, sisään, Römperi! Riitan silmät levenivät.

—Ettäkö kumminkin aijot—?

—Olehan vaiti.

Lukkoa kolisteltiin ulkopuolella, rautakanki jymähti maahan ja ovi aukeni.

Römperi astui sisään. Riitalta putosi ompelus lattiaan.

—Noh! Mitä nyt? tiuskasi Römperi. Lopon käsi oli mennyt taskuun.

—Hyi tuota, kuinka ärjyy. Eikö sitä osaa ihmisiksi puhua?

—Sano pian, jos sinulla on mitä sanottavaa. Lopon käsi yhä kopeloitsi taskua.

—Kun ette olisi noin äkäinen.

—Niin mitä sitten?

—Niin antaisin täältä markan ja—

—Ja—?

—Ja pyytäisin ostamaan viinaa.

—Heh! Vai viinaa.

—Sitäkö se olikin! Riitta purskahti nauramaan ja tarttui uudelleen ompelukseensa.

—Ryypyn saatte vaivoistanne.—Kaksikin.

—Elä höpise. Olethan sen jo kuullut, etten minä siihen peliin rupea.

—Mutta mitäs pahaa teille siitä tulisi? Eihän sitä kukaan ihminen saisi tietää. Hyvä Römperi—

Hän tahtoi väkisin pistää markkansa Römperin kouraan.

Römperi töytäisi hänet syrjään.

—Mene nyt tiehesi siitä. Ja väleen!

—Ka, tuota, kun tappelee! Sika! Kaikennäköisiä niitä pannaan vankinidiksikin. Mutta annahan olla, vielä sinä muistat. Kunhan tästä irti pääsen. Sen retku. Tuhma olet, että pääsi kolisee. Olen minä ennenkin vankinihtiä nähnyt, mutta en mokomata vielä milloinkaan. Hyi, hyi, hyi!—

Römperi ei ollut häntä kuulevinaan, kääntyi vaan tyyneesti Riittaan. He puhelivat jotain keskenään ja antoivat toisen pauhata mielin määrin.

Lopo purki vihaansa minkä jaksoi. Mutta kun siitä ei mitään apua ollut, näki hän viimein parhaaksi lopettaa. Uteliaaksi hän sitä paitsi kävi tietämään, mitä ne tuolla puhuivat keskenään.

—Kyllä kait minä.—Olisiko niillä kuinka kiire? kuuli hän Riitan sanovan.

—Ei virkkanut tyttö siitä mitään.

—Laittakoon lankaa vaan, niin aloitan heti, kun tämän olen saanut käsistäni.

—Mitä aloitat? kysyi Lopo.

—Ei liikuta sinua, sanoi Römperi.

—Voisitte tuon kertoa yhtäkaikki. Vai pelkäättekö suunne kuluvan?

—Raskin kait minä—alkoi Riitta. Kortmanin rouva pyytää minua tekemään sukkaa lapsilleen.

—Kortman—? Oles, eikö se ole Kuopiosta kotoisin? Malmia sukujaan?
Entinen Augusta Malm?

—Niinpä luulen. Tunnetko sinä hänet? kysyi vankinihti.

—Tunnen tok' tavallakin. Monet monituiset leningit häneltä möin. Vai täällä hän nyt on, Augusta neiti. Ja rouvana, herra jesta! Niin, niin, tiesin minä sen, että naimiseen hän tuli maisteri Kortmanin kanssa. Ja näinkin minä sulhasen kerran. Semmoinen partasuu, mustaverinen. Liekö tuo hänelle hyvä edes?

—Kuolluthan se jo on.

—Kuollut? Ettäkö hän sitten on leskenä, Augusta neiti?

—Leskenä, viime kesästä saakka.

—Herra armahda! Ja köyhyydessä!

—Eipä paljon muutenkaan.

—Kuulkaa, elkää menkö.—Onko monta lasta?

—Lienee noita neljä tai viis.

—Voi sentään! Neljä tai viis. Millä ihmeellä se raukka niitä eteenpäin vie?

—Tiukalla taitaa olla välistä.

—Vuottakaahan, vuottakaa, Römperi. Mihin teillä nyt semmoinen kiire on? Herra jumala, vai leskenä! Ja neljä tai viis lasta. Ovatko kuinka pieniä?

—Noin, tuota korkuisia.

—Niin, pieniä ne tietysti ovat. Tuskin siitä on enemmän kuin kymmenkunta vuotta, kun hänet vietiin Kuopiosta. Ooho, sentää!

Lopo pani kätensä ristiin polven ympäri ja vaipui ajatuksiin.

—Kymmenkunta vuotta, ei enempää.

—No, joko minä nyt saan mennä?

—Ei, ei! Ei vielä.

Lopo kaappasi ylös, käsi hapuili taskua taas.

—Hyvä oli, ettei pantu tätä viinaan. Sukkiako se tahtoi neulottaa, raukka? Lapsilleen, niinkö?

—Ettäkö sinä—? Mutta sepä ei, Kortmanin rouva, olekaan tyytyväinen jokaisen neulomiin. Minut hän tuntee ennestään.

—Ole vaiti! Eikö noita muut osaisi, semmoisia kuin sukkiä?

—Vaan niidenpä pitää olla kuin valetut jalkaa myöten.

—Ostakaa tuolla markalla, Römperi, villalankaa ensin. Ja sitten menkää rouvan luokse. Pyydätte yhtä sukkaa malliksi. Ja sanotte paljon terveisiä Kauppa-Lopolta. Kyllä hän muistaa. Paljon terveisiä, että ensi viikolla minä pääsen irti ja silloin tulen heti käymään hänen luonaan. Alusta viikon jo.

—Mahtaisiko hän siitä olla niin millänsäkään—?

Römperi hymyili.

—Siihen hyvästi saa yhden parin sukkiä neulotuksi. Voin minä ehkä auttaa häntä vielä muullakin. Kunhan nähdään, kunhan nähdään. Neljä tai viis lasta! Hyvä jumala!

—Osaankohan minä ostaa sitä lankaa?

—Ka, miks'et osaa. Sanot puodissa, että se tulee herrasväen lapsille, niin antavat hyvää.

—Mutta minkä väristä?

—Se nyt on se sama.

—Kaiketi mustaa, arveli Riitta, koska heillä on suru.

—No, osta mustaa. Mutta joutuun nyt, että pääsen neulomaan. Kysy samalla vielä kuinka rouva voi. Onko tervennä edes?

—Kysytään vaan.

Römperi meni ja Lopo siirtyi ikkunaan seuratakseen häntä silmillään niin kauvan kuin näkyvissä oli. Otti tuohisen rasiansa esille ja nuuskasi. Nuuskasi oikein hartaasti.

—Voi, kuin hitaasti astuu! Ei se sieltä joudu takaisin tänä päivänä.

—Lyhyt matka, kyllä joutuu.

—Mitähän tuo rouva sanoo, kun saa terveisiä Kauppa-Lopolta. Eikö juohtune mieleen entiset ajat.— Sillä oli niin hyvä koti. Ja voi kuinka hellästi tätä tytärtä pidettiin. Niin kannettiin kuin kukkaa kämmenellä.

—Rikkaitako olivat vanhemmat?

—Rikkaita, mahdollottoman rikkaita. Kivikartano semmoinen kuin hyvä linna. Ja pulskasti siellä elettiin. Vieraita jok'ikinen päivä. Mutta konkurssi tuli yhtäkaikki kun kauppamies kuoli. Sanottiin, että olisi se tullut muutenkin, ja kuolemasta huhuiliin kaikenmoista, kun, näet, meni niin äkkiä, ettei ollut kipeänä ollenkaan... Kuka heidät sitten tietää. Paljon puhutaan semmoistakin, jossa ei ole perää ensinkään.

—Äiti vielä elää?

—Sitä en tiedä. Se kun muutti sieltä pois poikansa luokse, Sortavalaan, vai minne lie mennyt.

—Jokohan Römperi on ehtinyt perille?

—Jo tok'. Eikö tulle pian takaisin.

Lopo istui uskoa ikkunassa nuuskarasia kädessä ja silmät ulkokuoneen nurkassa, jonka takaa odotti Römperin ilmestyvän. Mutta ei sitä vaan näkynyt vielä.

Hyppysyet kävivät ahkerasti rasiassa ja nenä sen jälkeen aina tuohahti.

—Se oli niin kaunis nuorena, minkälaiseksi lienee nyt muuttunut. Oli aivan kuin enkeli. Kauniin kaikista Kuopion tytöistä.

—Vai niin! Ei nyt ole enää mitään. Ihan vaan tavallinen.

—Tuolla tulee Römperi. Ja onpas, näet, sukka mukana.—Saas kuulla!

Hän asettui oven eteen. Malttoi tuskin odottaa, että Römperi pääsi sisään.

—Nooh! Mitä hän sanoi?

—Tuossa lanka, ei sitä markalla annettu sen enempää.

—Yhteen pariin riittää. Mutta mitä sanoi rouva, kun kuuli minun olevan täällä?

—Ei tuo paljon mitään. Tämän antoi malliksi. Hiukan suurempia käski tehdä.

—Muistiko?

—Kyllä.

—Käskikö terveisiä? Eikö ihmetellyt, että mistä syystä minut on kiinnipantu?

—Eihän se niin pitkiin puheisiin antaantunut. Seisoi vaan kamarin kynnyksellä pikkuisen aikaa... Eikö siellä liene ollut joku vieras sisällä, siltä minusta tuntui.

—Ahaa—niin, luultavasti siellä oli. No kuule! Oliko hän hyvin muuttunut? Tuntisiko vielä entiseltä näöltä? Tyttö-ajoiltaan?

—Mistä minä sen tiedän, kun en ole häntä tyttönä nähnytkään.

—Ka, hupsuko minä olen. Ethän sinä, näet—. Vaan sanoppas, oliko siellä kuinka köyhää ja puutteellista?

—Siitäkö nyt rupesin selkoa ottamaan.

—Hetihän sen huomaa, jolla kerran on silmät päässä.

—Mene itse katsomaan, kohtapa täältä pääset vapaaksi.

—Sen teenkin aivan varmaan. Aivan, aivan varmaan.—Mutta lapset, näitkö niitä?

—En nähnyt. Kuulin vaan kun peuhasivat toisessa huoneessa.

—Peuhasivatko?... Herran ihme kuitenkin! Että hänellä nyt on monta lasta ympärillä... Ja semmoinen nuori, häiveriäs kuin oli—. Pidäs tuota vyyhteä, Riitta, niin saan kerää... Vai muisti minua? Kuinka hän sanoi?

—Jasso, Kauppa-Lopo. Onko hän täällä?

—Ooho! Niinkö sanoi? Herra jumala! Juuri samoin kuin ennen tyttönä ollessaan. Juuri samoin. Ihan näen hänet elävänä edessäni. Punaisessa leningissään seisoi siellä ruokasalin kynnyksellä ja oli niin iloinen. »Jasso Kauppa-Lopo, gudaa Kauppa Lopo», ja kädestä tervehti jok'ainoan kerran. Niin herttainen, niin suloinen, ei ylpeä milloinkaan.—»Jasso Kauppa-Lopo. Onko hän täällä?» Herran terttu! Mahtoi hänestä olla hauskaa, kun kuuli mainittavan vanhaa tuttua Kuopiosta. Kyllä sen arvaan. Kymmenen vuotta on saanut täällä olla ikävässä... Ja nyt sitten surua ja huolta... Lapsiraukka!... Oikein käy sydämmelle, kun sitä ajattelee... Ei se mitään, jos meitä maailman kynnet kouristavat ... mutta kun tuommoisia hentoja, jotka eivät sitä kestä...

Lopo ei voinut jatkaa, suu hommaili ja vesikarpalot valuivat silmistä pitkin tuota paksua nenää, josta sitten tippuivat alas nutulle.

Riittakin oli vähällä itkeä, enemmän kumminkin matkimisen halusta kuin suorastaan myötätuntoisuudesta rouva Kortmania kohtaan.

—Sinä ilmaiseksi laitat nämä sukat?

—Kuinkas muuten. Olis vaan rahaa, niin tekisin useampia paria...

II

Se päivä valkeni, jolloin Lopo oli vapaa. Hän oli sitä odottanut, tuota keskiviikko-aamua, niin hartaasti, ettei paljon muuta voinut ajatellakaan. Ei muistanut Kuopiota eikä entisiä aikoja; ei välittänyt Römperistä eikä Riitasta. Ei menneet eikä nykyiset asiat päässeet nyt kiinnittämään hänen huomiotaansa, sillä mieli pyöri vaan sitä hetkeä kohti, jolloin hän saisi kääntää selkensä tälle majalle ja estelemättä mennä mihin ikinä tahtoi.

Kuinkahan Kortmanin rouvan silmät levenisivät.

Sukat olivat lauantai-illasta saakka valmiina ja kokoon käärittyinä. Tuon tuostakin hän käärön hajoitti, silitteli polvellaan suoriksi ja mittaili niitä mallisukalla. Sitten tyytyväisenä laittoi ne taas kokoon toistensa sisään niinkuin olivat olleetkin.

Riitta heitti niihin aina syrjästä silmäyksen. Ja häntä hytkäytti, kun Lopo oli niin mielissään, eikä ollenkaan ymmärtänyt, kuinka hulluntekoiset ne olivat. Nilkan kohdalta liian leveät, kantapäätä tuskin ollenkaan ja—terän kavennus! Voi herra, sitä ei nauramatta katsellut.

Mutta Lopo se vaan mittaili ja tuumi itsekseen, että ihan olivat samanlaiset kuin mallisukkakin. Niinkuin sitä muka mittailemalla saisi selville, oliko muoto hyvä tai huono! Sen määräsi vaan tarkka ja tottunut silmä semmoinen kuin Riitan.

Keskiviikkoa vasten yöllä ei Lopo saanut unta vähän vähääkään. Oli se niin kummaa ajatella, että huomenna taas pääsi alkamaan elämää ikäänkuin uudelleen. Lähteä vapauteen tuonne, aivan kuin lintu häkistään...

Oikein tahtoi naurattaa. Hän veti nuuskaa nenäänsä ja katseli pimeyttä ympärillään. Riitta nukkui raskaasti omalla vuoteellaan toisella puolen huonetta. Ei tiennyt maailmasta mitään. Sirkka lauleli uunin takana, muuten oli kaikki hiljaa.

Ettäkö tämä tosiaankin oli viimeinen yö tässä majassa! Missä kummalla hän saisi kortteeria ensi aluksi? Huoli siitä! Ehkä saunassa, jossain kaupungin ulkopuolella. Siitä juohtui kylpy mieleen, vasta ja hyvä löyly. Nyt täytyi nauraa melkein ääneen!

Hän heitti itsensä selälleen, oikaisi toisen käsivartensa ulos sivullepäin, huokasi syvään, ei surun mutta nautinnon huokausta, ja painoi silmänsä kiinni. Tulkoon uni, jos tullakseen oli; ellei tullut niin sama se! Hyvällepä nyt tuntui sekä sielussa että ruumiissa.

Kello oli hiukkasen yli kahdeksan, kun hän sitten aamulla läksi. Riitta katseli ikkunasta hänen jälkeensä. Siellä hän mennä tallusteli jalat sisäänpäin, kengät läntällään ja ruumis etukumarassa. Hame oli takaa lyhempi, mutta kupeilla molemmin puolin se viisti maata.

Nurkkaukselle tultuaan hän kääntyi katsomaan taakseen ja kun älysi Riitan ikkunassa, meni suu leveään hymyyn. Hän nyökäytti päätään ja katsoi vielä kerran. Riitta pani merkille, että Lopon kasvat olivat puolta kirkkaammat sen jälkeen kuin hän ne tän'aamuna pesi. Semmoista kummaa ei ollutkaan tapahtunut sinä kuukautena, minkä he molemmat olivat yhdessä asuneet.

Lopo pudisteli nyrkkiään ja venytti huuliaan nauruun niin, että ikenet näkyivät. Sitten käänsi hän selkensä ja katosi. Riittakin poistui ikkunasta. Meni takaisin entiselle paikalleen, otti ompeluksensa ja alkoi neuloa. Yksinäisyys tuntui oudolle taas näin äkkiä. Hän koetti laulella:

»Tuulen tuimuudesta kuusen latvat retkahtelee,
Tuulen—»

* * * * *

Ei se käynyt. Oma ääni kuului vieraalta ja kummalliselta autiossa huoneessa. Hän vaikenä, kumartui vieläkin alemmaksi ompeluksen ylitse ja lennätteli neulaa tulisessa vauhdissa.

Lopo sillä välin oli jo ehtinyt portille. Siinä pysähtyi taas. Katseli ympärilleen, oikeaan ja vasempaan pitkin katua ja sitten eteensä yli tuon suuren, avaran torin, jonka toisella puolen oli vilkasta liikettä. Siellä maalaiset tavarakuormineen, leivän myyjät vakkoineen ja kaupunkilaiset häärivinä niiden ympärillä. Lopo veti huivinsolmua tiukemmalle. Rinta paisui ja selkä suoreni. Hän tunsu, että vapaana hän taaskin oli.

—Apteikin sivuitse, katua ylös harjulle saakka ... viimeinen talo oikeaan ... kertoi Lopo itsekseen Römperin sanoja. Tuolla se sitten mahtaa olla!

Hän astui tanakasti määrättyyn suuntaan. Lumi narisi jalkain alla, pakkaneen pisteli kasvoja oudoksesta,—vai lieneekö pistellyt sen tähden, että hän ne aamulla kasteli vedessä. Päivä paistoi, ilma oli raikas. Savu nousi piipuista vaaleanharmaana kohtisuoraan ylös. Lopon toinen käsi liikkui edes takaisin kuin kellon heiluri, ja siinä kädessä ne sukat olivat.

Ei hän nyt malttanut jäädä torielämää katsastamaan, sivumennen vaan hiukan vilkaisi sinnepäin. Mutta ei pysähtynyt lainkaan, vaikka siinä juuri kadun vierustalla oli pitkä jono tavaraa jos jonkinlaista. Mieli, näet, niin paloi tuonne Kortmanin rouvan luokse.

Talo jo näkyi. Pihan sisässä oli asuinrakennus, vaaleanharmaa, seitsemällä ikkunalla. Ja nyt hän seiso i säiläportin edessä. Eipä se tahtonut mielellään aueta, mutta kun hän piteli kiinni toisesta puolesta ja sitten työnsi, niin täytyi se totella yhtäkaikki. Ei suinkaan näistä ensimmäisistä portaista... Näyttivät siltä, että sisähuoneisiin ne veivät. Tuolla toisessa päässä varmaankin kyökin puoli mahtoi olla.—Ei ristittyä sielua ikkunoissa. Hiljaista kaikki kuin haudassa.

Oikein arvattu! Siellä oli nurkan takana toinen käytävä. Ja alhaalta päin tulla kapusteli ryytimaan polkua pieni punaposkinen tyttö, joka veti kelkkaa perässään.

—Herran terttu, onko hän tämän talon lapsia?
E' mamma hem? Ruotsiako hän puhuu vai suomea? E' mamma hem?

Ei vastannut tyttö mitään. Pysähtyi vaan ja katsoi häneen toimessaan suurilla sinisillä silmillään.

Lopo ei malttanut jäädä häntä kauvemmin puhuttelemaan. Pyyhki jalkojaan havunoksiin, nousi portaita ylös ja astui ovesta sisään. Olivat heittäneet kyökin itsekseen. Mutta ovi oli auki toiseen huoneeseen, eikä Lopo arvellut vähääkään, vaan meni rohkeasti sitä kohti.

—No, herra hyvästi siunaa, tuossahan se nyt on. Mutta voi yhtäkaikki, kuinka muuttunut! Hyvää päivää! Tunnetteko? Ha, ha, ha, Kauppa-Lopo, muistattehan minua? Totta vissiin—

—Kyllä—

Rouva nousi tuolilta, katseli pitkään ja epäilevästi.

—En ihmeekseni olisi teitä enää tuntenut entiseltä näöltänne. Niin olette nuojaantunut. Näkee, että huolta teilläkin on ollut ja kovia päiviä.—Eipähän se maailma säästä. Eipä, eipä se säästä.—Oliko tuo edes hyvä teille?

—Kuka?

Rouva hiukan naurahti.

—Miehenne. Riitta sanoi, että seitsemän päivää teillä oli viikossa sen kanssa. Ei valtaa missään. Ruoatkin yksin määräsi.

—Hyi, kuinka Riitta viitsi valehdella. Mistä tietää. Kun se oli juuri päinvastoin. Toista niin hyvää miestä ei olekaan.

—Ihanko totta? No, jo minä ajattelin, että kuinka hän olisi hennonut.—
Mutta missä nyt ovat teidän lapsenne? Että saisin antaa nämä sukat.

—Ai, oletteko neulonut? Kiitoksia! Ja mitä olen näistä velkaa?

—Ei toki mitään, ei ollenkaan mitään. Vanhan tuttavuuden vuoksi minä ne neuloin. Ei maksusta puhettakaan.

—Mutta, hyvänen aika, enhän minä millään tavalla voi—

—Kyllä voitte, ihan huoletta. Olen minä niin monta kahvikuppia saanut teiltä ... ja vaikka emme niistäkään lukua pitäisi, niin ... hyvä jumala, käyhän teitä niin sääli...

—Eipä kaikkien käy. Toiset kohtelevat kylmästi ja vieraasti. Usein juuri semmoiset, joilta olisi toivonut myötätuntoisuutta ja ystävyyttä.

Hän lausui tämän matalalla äänellä, enemmän niinkuin itsekseen. Lopon sydän oli sulaa.

—Semmoisia ne ovat ihmiset. Täällä varsinkin. En teidän sijassa jäisikään mokomaan kylään. Eihän tämä ole kuin susien pesä. Minkätähden ette muuta Kuopioon? Siellä takaan, että ottaisivat teitä vastaan avosylin, ja onhan siellä kaikin puolin ihan toista kuin täällä. Muistatte kait sen itsekin vielä entisiltä ajoilta.

—On minulla täällä ystäviäkin sentään. Oikein hyviä ystäviä.

—Mutta parempia ystäviä teillä toki on siellä. Vai niinkö pelkäätte, että ovat unohtaneet? Eivät ole, saatte uskoa. Ja siellä aina jotain neuvoa keksitte, suurempi kaupunki kun on ja enemmän liikettä. Pitäisitte koululaisia, niinkuin muutkin leskirouvat.

—Sehän tuo olisi. Elämä ehkä myöskin on huokeampaa siellä...

—No jopa tok! Monta vertaa huokeampaa. Ja sitten vielä saa joka taho, mitä ikinä haluaa...

—Olen minä väliin tuumannut muuttaa täältä. Mutta kun minulla on tämä talo.

—Sen myötte.

—Ei osta kukaan nyt, kun on huono aika.

—Hyyräätte sitten. Siksi kuin ilmaantuu ostaja.

—Sekin on vaikeata. Pitäisi korjata ensin ja laittaa. Mistä saisin siihen rahaa.

—Vaan olettekos oikein kaupitellut tätä? Antaahan olla, kun minä lähden käymään maalla ja pääsen puhuttelemaan rikkaita talon isäntiä. Koetellaanpas, vieläkö on Kauppa-Lopo entisellään.

—Paljonko tällä on hintaa?

—Pitäisihän sillä saada kaksitoista tuhatta.

—Pyydetään neljätoista, että on tinkimisen varaa.

Rouva nauroi. Lopoko talonkaupalle? Hassumpaa, ei voinut ajatella.

—Oletteko jo muuttanut rahaksi kaikki, mitä teillä on tarpeetonta?

—Jotakuinkin.

—Päästäkää minua vinnille katsomaan.

—Voi, eihän siellä ole kuin romua.

—Semmoista juuri tahdonkin. Semmoista, jolle ette itse pane mitään arvoa ja josta luulette, ettei kukaan anna penniäkään.

—Mutta ihan totta—

—Olkaa vaiti, kyllä minä tiedän. Sanokaa vaan tytölle, että tulee viemään minua.

Rouvaa taaskin hytkähytti. Mutta ei hän tahtonut enää panna vastaan, kun se kumminkin oli turhaa. Menihän vaan toisen huoneen ovelle ja puhui sinne:

—Riikka hyvä, viekää tätä Kauppa-Lopoa vinnille katselemaan meidän romuja.

Sieltä tuli iloisen näköinen tyttö, luuta, siipi ja kihveli kädessä. Hän heitti sivumennen pitkän ja oudoksuvan silmäyksen Lopoon.

—Tulkaa jälessäni.

He menivät. Rouva sill'aikaa purki sukkakäärön.

—Voi, voi! Tämmöisiäkö ne olivatkin.

—Mamma, mamma, kuka se oli?

Pari pientä tyttöä juoksi kilvassa hänen luokseen.

—Kauppa-Lopo.

—Kuka on Kauppa-Lopo?

—Hän on Kuopiosta.

—Niin ruma! Mamma, näittekö että hän nuuskasi?

—Nuuskasiko?

Rouva nauroi.

—Saattoipa kyllä.

Vinnin portaista kuului jyskettä, hän meni katsomaan. Lopo komusi alas, kantokuorma tavaraa sylissä. Siinä oli rikkinäisiä padanjalkoja, reikäisiä ja ruosteisia läkkivormuja, mattotilkuiksi hyljäytyä vaaterepaleita ja sen semmoista.

Lopo oikein huohatti, kun viskasi kuormansa porstuan lattialle.

—Katsokaapa, onko tässä mitään tarpeellista.

Riikka nauroi täyttä kurkkua. Oliko ihminen viisas, kun luuli tuommoisilla kaluilla rahaa saavansa.

Rouva oli yhtä mieltä.

—Elkää ainakaan sanoko kenellekään, mistä ovat. Häpeisin silmäni maalle, jos kuka tietäisi, että lähetän noita tarjolle.

—Korjaamalla tulee kalu jokaikisestä. Ei teidän tarvitse olla millännekään. Takaan, että nämä kyllä kelpaavat ihmisille.

—Vaan ette te saa sanoa kenen ovat.

—Ka', onko minun pakko sitä kuulutella. Lopo teki lähtöä.

—Tulkaa juomaan kuppi kahvia ensin. Mutta ei hän malttanut. Kauppainto oli herännyt.

—Torille pitää joutua, ennenkuin väki hälvenee.

Rouva ja Riikka jäivät katselemaan, kun hän mennä hamppuili portille päin kuormineen.

—Niinkö luulette, että hän penniäkään noista tuo. Sen on näköinenkin, sanoi Riikka.

—Yhdentekevä. Tuo tai on tuomatta. Eipähän niistä vahinkoa liene, arveli rouva.

III

Muutamissa päivissä oli Lopo saanut kaikki myydyksi. Hän kehui ja ylisteli joka kalua erikseen. Näytti selvästi toteen, kuinka siitä vähällä vaivalla tulisi aivan kuin uusi, milt'ei parempikin. Ja niin huokealla hinnalla sitten! Puolta enemmän sillä oikeastaan olisi pitänyt saada, mutta hän tahtoi niistä vaan päästä niin pian kuin mahdollista ja sen vuoksi hän ne antoi mennä pilkkahinnasta.

Lopo puhui seitsemän ostajan kanssa yhtä aikaa, ja niin kovalla äänellä, että sivukulkijatkin uteliaina pysähtyivät torinkulmassa katselemaan, mitä sillä eukolla mahtoi ollakaan tarjona. Moni myhäili hänen liukkaalle kielelleen ja niille sukkeluuksille, joilla hän puhettaan mausti ja jotka olivat niin karkeata laatua, ettei niitä ole lupa kertoa. Ennenkuin tiesivätäkään, he jo lunastivat itselleen kalun ja uskoivat tehneensä erinomaisen hyvät kaupat.

Iltapäivällä meni Lopo tavaroineen kaupungin ulkopuolella oleviin hökkeleihin ja pyysi, missä ruokaa, missä yösjaa. Lupasi sovittaa sillä, että antaisi »melkein ilmaiseksi» tavaroitaan, kun eivät siitä vaan hiiskuisi sanaakaan. »Oikean» hinnan hän sanoi ääneen, mutta korvaan kuiskasi sitten hiljaa, kuinka vähästä hän sen hänelle jättäisi. Ainoastaan hänelle, ei kenellekään muulle.

Hänen hyväntahtoisuutensa meni niin pitkälle, että neuvoi, mikä kalu oli edullisin ostaa, suurensi sen mahdollisia hyviä puolia monenkertaisesti ja loihti esiin olemattomiakin niin elävästi ja varmasti, että sai jokaikisen niitä näkemään. Ja itsekukin uskoi lujasti, että Lopo juuri hänelle oli erityisesti ystävällinen ja avulias. Tietysti hän sitten vastavuorua osoitti Lopolle samanlaista kohteliaisuutta.

Tuossa yhdentoista seuduissa hän eräänä päivänä möi viimeiset tavaransa. Oli sinne kokoontunut taskuun koko joukko kuparia ja hopeata, että oikein painoi.

—Kuulettekos! Tokko on rahaa?

Hän löi hamettaan polvea vasten, että helisi.

—Taidat sinä olla rikas eukko, sanoi Kennun Ville, kaikkien puotilaisten nöyrä käskyläs, joka samassa sattui tulemaan paikalle ja oli tavallisessa sievässä hutikassaan.

—Ettäkö kosia aijot?

—Enhän minä tässä kaikkien kuullen, mutta tuonne jos lähdet, kahden kesken.

—Kuules Villeä, kun ujostelee! nauroi joukosta joku.

—Mahtaa olla ensi kertaa elämässä, arveli toinen.

—En ole tullunna tänne pilkan vuoksi. Vaan min' oon tullunna tänne kultani luoksi, rallatteli Ville ja pyrki halailemaan Lopoa.

—Mene tiehesi! Mikä kutju sinä olet?

—Onpahan vielä yksi, joka ei tunne Kennun Villeä, ihmetteli siinä eräs, ja jatkoi, kääntyen Lopoon: Tämä muuten on koko maailman tuttu.

—Ja koko maailman narri.

Lopo tyrkkäsi Villeä ylenkatseellisesti syrjään ja lähti pois.

—Syljetty kaali se vielä kelpaa, lohdutteli itseään Ville.

—Elä heitä, mistä sen saat käsiisi toisen kerran, ärsyttelivät häntä muut.

Ville juoksi jälestä ja otti Lopon kiinni.

—Eukko, hoi! Kuule! Minnekä sinulla semmoinen kiire? Kuulehan kuin sanon.

—Pysy erilläsi, ruoja. Minä vähättelen sinusta.

Lopo mennä hamppuili katua ylös eikä ollut tietääkseenkään, vaikka toinen käveli rinnalla.

—Kuka te oikeastaan olette?

—Oonpahan—

—Eikö passaisi tehdä tuttavuutta?

—Ei.

—Kas, kas, kun on ylpeä.

—Kannattaakin!

Lopo löi taskuaan vielä kerran, ja kova siellä kolahteli.

—En sitä minäkään ihan tyhjä ole, kehui Ville. Tulepas tuonne Liimataiseen, niin tarjoan olutta.

Lopon sydän sävähti.

—Tarjoisitko tosiaan?

He sattuiivat olemaan juuri Liimataisen puodin kohdalla. Hän pysähtyi, mutta käänsi silmänsä kuitenkin kadun toiselle puolelle, rouva Kortmanin taloon.

—No, niin paljon kuin sinua vaan suinkin haluttaa.

Kiusaus oli kova. Yht'äkkiä rupesi tuntumaan niin sietämättömän kuivalta ja sydänalassa poltti.

Lasi olutta! Taikka pari—kolme! Voi kuinka tekisi hyvää...

Niin kauvan hän jo oli vapaana ollut... Viisi päivää... Eikä niin paljoa, että yhtä ryyppyä olisi koko aikana itselleen hankkinut. Tuskin oli mieleenkään juohtunut ennenkuin nyt tuossa paikassa, kun toinen mainitsi oluesta. Ei toden totta olisi liiksi, jos ottaisi jonkun lasin, koska tarjottiin. Kortmanin rouvalta hän ehkä saisi kahvikupin, mutta mitä hän siitä lierusta välitti. Yhtä jos vettä joi.

—Tule pois, eläkä arvele.

—Vuotahan—

—Mitä sinä siitä pihasta vahtaat?

Pieni poika palleroinen tassutteli portille, painoi nenänsä kahden säilän väliin ja tirkisteli sieltä suoraan heihin.

—Kauppa-Lopo! hän huusi.

Tunsipas! Ihme kumma, ja Lopo kun ei häntä ollut huomannutkaan silloin käydessään.

—Kulta-nuppu! Vai tiedät sinä nimeni.

—Kauppa-Lopo! Sepä hyvä! Löysi nyt Kennun Ville omansa.—Elä mene sivu, kuule, kävästäänhän täällä ensin.

Ville tarttui oveen, mutta Lopo kiirehti vaan portille taakseen katsomatta. Poika juoksi pakoon.

—Kulta-nuppu, elä jätä, elä jätä. Annahan olla, saan minä sinut kiinni. Saanpas, saanpas kiinni. Ja syliin otan ja vien pois omaksi pojakseni.

Poika ensin nauroi, mutta kun Lopo liian kovasti häntä puristeli, rupesi hän pelkäämään ja silloin pääsi itku.

Äiti juoksi sisästä hätään.

—Pekka, Pekka, mikä sinulle tuli? Jasso, Lopo!—Laskekaa pois, hän vierastaa.

—Ette usko, rouva, kun se huusi minua nimeltä tuolla portilla.

Pekka repäisi itsensä irti ja juoksi äidin helmaan. Sieltä hän sitten kuin turvan takaa tirkisteli Lopoon toisella silmällään. Ja äiti häntä suojeli, laski toisen kätensä pojan kaulalle ja kumartui hänen ylitsensä.

—Ei Lopo ota, elä pelkää.

Lopo nauroi. Rouva loi katseensa häneen ja huomasi vasta nyt, kuinka rähjäinen hän oli.

Tuoko oli ottanut lapsen syliinsä? Ehkä suutelikin häntä? Ja vankeudessa hän oli istunut. Minkälainen ihminen hän oikeastaan mahtoi olla.

Hän katui sydämissään, että oli ruvennut mihinkään tekemisiin tuonlaisen kanssa. Vanhat muistot nuoruuden ajoilta hänet huomaamatta olivat siihen houkuttelleet. Mutta nyt hän koettaisi päästä erilleen mitä pikimmin.

Lopo ei huomannut, kuinka rouvan kasvot synkistyivät, sillä hän innostui leikkimään Pekan kanssa.

—Tu tui, tu tui—uu—äsäsäsä. Tutui—joko minä otan sinut taas. Otanpas, otanpas, omaksi pojakseni otan—

Hän aikoi väkisen siepata poikaa vieläkin syliinsä.

—Pekka, tule pois lastenkammariin.

Rouva väistyi kauvemmaksi Loposta, vei poikansa pois ja painoi oven kiinni hänen jälkeensä.

—Mitä teillä muuten on asiaa? Ovatko tavarat jo myytyt.

—Jok'ikinen nokare. Tässä rahat.

Hän kaivoi taskustaan kourallisen toisensa jälkeen ja paiskasi kaikki pöydälle.

—Noinko paljon? Ei, mutta sehän on mahdotonta.

—Lukekaa. En minä edes tiedä minkä verran niitä on.

—Kolmekymmentäkolme markkaa. Mutta tähän on kummallista.—Riikka, voitteko käsittää, hän tuo minulle kolmekymmentäkolme markkaa siitä roskasta.

—Ooho—

Riikka käänsi suuren, kummastelevan katseen Lopoon.

—Mitä nyt sanotte, Riikka?

—Merkkillinen ihminen.

Lopo seisoi kädet puuskassa ja suu leveässä hymyssä.

—Mikä siinä, etten minä tavaraa saisi kaupaksi menemään. Tuokaa vaan enemmän samaa lajia. Emmehän vielä käyneet aitan vinnillä kahtelemassa. Mennäänpä sinnekin, ja pytingin alle, ja liiteriin. Tiedän, että on sitä rojua kerääntynyt tämmöiseen taloon.

—Kyllä sitä on. Ja koska ne menevät kaupaksi, niin—Mutta nyt on Riikalla päivällisen laitto. Jos tulette aamulla, niin keräilemme ne iltapäivällä valmiiksi.

—No, sama se.

—Vaan mitäs olen velkaa näistä entisistä?

—Ei mitään. Herra jumala, minäkö rupeisin teiltä rahoja ottamaan. En, en vaikka mikä olisi. Tarvitsette ne tarkkaan itsekin, ja minä kyllä tulen toimeen, ei minusta lukua.

—Hyvänen aika, Lopo, teidän täytyy ottaa jotakin vaivoistanne. Välttämättä. En saisi rauhaakaan muuten.

—Olkaa vaiti, mitä te tyhjää. Jos hyvin käy, minä vielä myyn talonnekin... Niin ... ja, voi helkkari! Antakaahan olla, ajankulua ... sanonko, mitä minulla nyt on mielessä, vai enkö sano?

—Sanokaa toki.

Lopo tuli lähemmäksi ja suihkasi:

—Että jos toimitan teille toisen miehen...

Hän nauroi, mutta rouva väistyi äkkiä taakse päin; nuo nuuskaiset huulet, takkuiset hiukset, jotka huivin alta tunkeutuivat esille, haju, joka löyhähti hänelle nenään ja suuhun, kaikki herätti hänessä vastustamatonta inhoa.

Lopo iski silmää.

—Elkää olko millännekään. On niitä semmoisia kummia ennenkin tapahtunut. Kun vaan tietäisin minkälainen teille pitäisi olla... Kelpaisiko rikas maakauppias? Minä yhden tunnen Leppävirroilla ... leskimies, niin pulska, niin pulska, ettei mihin panna...

Rouva jo punastui harmista.

—Niin, saattakaa minut vaan koko maailman pilkaksi ja nauruksi. Se vielä puuttuisi...

—Herra siunaa, mitä tuosta nyt noin pahastutte. Enhän minä kuin leikilläni—

—Sopimatonta leikkiä semmoinen.

Lopo kävi hämilleen eikä osannut enää sanoa mitään. Mutta Pekka oli taaskin karannut kyökistä ja entistä rohkeampana hän takaapäin hiljaa hiipi lähemmäksi, nykäisi Lopoa hameesta ja juoksi sitte kirkuen, nauraen pakoon. Päästäkseen pulasta heitti Lopo koko asian sikseen ja rupesi vehkeilemään Pekan kanssa.

—Malta sinä, vekkuli ... malta, malta...

Pekka teki vähän päästä saman tempun uudelleen ja nyt sieppasi Lopo hänet syliin.

—Ahas, kuinka sinun nyt kävi?

Rouva kiirehti ottamaan häntä pois.

—Laskekaa irti, Lopo, minä en pidä siitä, että vieraat ihmiset ottavat lapsiani syliin.—Pekka pysyy lasten kammarissa nyt, taikka mamma antaa vitsaa.

Hän vei kädestä poikaa sisään. Lopo katsoi heidän jälkeensä, katseli noin vaan, mitään ajattelematta. Mutta kurkkuun nousi karvas pala ja vesi täytti silmiin.

—Hulluko minä olen? hän mutisi itsekseen, ja nieli, ja ryki.

Ei apua, tuo karvas pala vaan paisui.

Rouva palasi kyökkiin takaisin. Lopo kumminkin ennätti pyyhkiä silmistään vedet, ettei rouva mitään huomannut.

—Ehkä minä nyt sitten menen pois ja tulen huomenna hakemaan niitä tavaroita.

—Ei, elkää menkö vielä. Riikka keittää kahvia.

—Antakaa olla. Juonmahan sitten toisen kerran.

—Pian se joutuisi. Ja maksaa tahtoisin myöskin. Ottakaa edes nämä kolme markkaa.

—En huoli, en penniäkään. Hyvästi vaan, huomenna tulen...

—Mutta Lopo...

Lopo ei enää kuullut, hän oli jo ulkona ja astua touhutti kiireesti porttia kohden.

Vielä sittenkin herahti vesi silmiin.

—Perhana, hän mutisi itsekseen, sekö minut nyt noin herkkäluontoiseksi teki, sekö jo vaan... Ei hän minulle oikeastaan sanonut pahaa sanaa ... tarjosi kahvia ... tarjosi rahaa ... olisi ehkä antanut ruokaakin, kun en rahasta huolinut ... ja sentään itkettää. Hupsu, mikä olen...

Hän kiskasi portin auki yhdellä tempauksella ja kääntyi harjukadulle, jossa liikkui vähemmän ihmisiä ja joka myöskin oli suorin tie Sauna-Ullan mökkiin, jossa toivoi saavansa ruokaa ja yösijaa.

Mutta ei hän monta askelta ennättänyt sinne päin mennä, ennenkuin joku juoksee ja huutaa hänen jälkeensä.

—Kauppa-Lopo, väntä, väntä!

Se oli Kennun Ville.

—Istuin ja vahtasin sinua Liimataisen ikkunassa. Mihin matka? Saanko tulla völjyyn?

Lopo pysähtyi ja arveli. Kysyi sitten äkkipäätä:

—Vieläkö sinä minulle tarjoisit olutta?

—No, jo no tok'. Käännytään takaisin. Oikein lemmessä.

Vielä vihlaasi Lopon sydäntä siinä Kortmanin portin kohdalla, jonka sivu heidän uudelleen täytyi mennä. Mutta kapakan ovi aukeni, tutut höyryt löivät sieltä vastaan, rähinää, melua, olutpulloja, tupakan savua. Mielen karvaus haihtui. Täällä hän taas oli kuin omalla alueellaan.

Lopo oli ainoa nainen joukossa, senvuoksi hänelle joka haaralta sateli pilapuheita. Mutta Lopo ei ollut mikään variksenpoika; tämmöiseen hän sitä paitse oli hyvin tottunut.

—Kas niin, huusi Ville, olet sinä näemmä ennenkin lasia kallistanut. Huomasittekos miehet, hän kulahutti sen alas yhdellä nielauksella.

—Vielä kerran, vielä kerran! meluttiin ympärillä.

Lopo osoitti tyhjää lasiansa Villelle, joka sen täytti uudelleen.

Suu aukeni, kurkussa mullahti ja lasi oli tyhjä. Hän paiskasi sen pöydälle ja katseli miehiä.

—Sillä lailla!

—Sietääpä antaa eukolle kolmaskin lasi tuosta tempusta. Tänne olutta, minä tarjoon! huusi eräs miehistä.

—Minä myös, jatkoi toinen.

—Ja minä, ja minä, kuului yhä useampia ääniä.

—Tuokaa vaan,—kyllä minä aina juoda jaksan siinä missä tekin tarjota. Morjens! Annapa toverilleni myös. Mikä Mölö-Heikki sinä olet, kun et sen vertaa ymmärrä?

Sille naurettiin, mutta Ville sai lasinsa täytetyksi. Ja sen perästä hän sai sen pyytämättä joka kerran kuin Lopokin.

Lopo riemastui; hän oli kuin kala vedessä. Kaikki huusivat, ja Lopo huusi myös. Ja Lopon ääni se aina ylinnä kaikui. Viimeiseltä hän vaan lauloi ja nauroi; nojautui tuolin selkälautaa vasten, heilutti päätään ja oikaisi jalat suoriksi.

»Hallin Jannen rautikko ravaa Kuoreveden jäätä,
Mattilan Santran hiukset on kammattu toiselle puolen päätä.»

»Hallin muori se käveli ja hienolla äänellä itki,
kun hänen ainoalla pojallaan oli raudasta hinkselitki.»

—Suu kiinni, huusi eräs mies toisen pöydän luota, Hallin Jannesta ei lauleta siinä huoneessa, missä minä olen.

—Ka mikä sinä olet tässä komentaja? Minä laulan mitä tahdon, enkä kysy lupaa keltään.

Ja Lopo yritti alkaa samaa laulua uudelleen. Mutta silloin hyppäsi mies ylös ja pui nyrkkiä Lopon edessä.

—Totteletko, vai etkö? Näytänkö minä sinulle mikä on mikä?

—Huuti, ja mene tiehesi siitä, ärjäsi Lopo vastaan. Ville, potkaise pellolle tuo ruoja.

—Antaa olla, ei riidellä. Voithan sinä laulaa jotain muuta.—Se, näet, kun on Jannen sukulainen, tuo. Niin onko kumma, jos suuttuu.

—Kyllä olette hyviä. Totta toisen kerran. Kaunista joukkoa! Mitähän sanoisivat Kuopiossa, kun tietäisivät, minkälaisen roistojen sekaan olen täällä joutunut.

—Mahdoit pysyä siellä. Juukeliako sinä tänne tulit? intoili vielä Jannen sukulainen. —Samaapa minä itsekin ihmettelen.—Hän kävi totiseksi, herkesi heiluttamasta päätään ja katsoa tuijotti yhteen kohti.— Mikä lienee minua riivannut ... olen kuin mustilainen ... en voi pysyä paikoillani ... sitä kuin kerran nuoresta pitäen tottui tuohon kulkemiseen ... ensin kerjuulla ... sitten tavaran kaupalla ... kylästä kylään kuin laukkuryssä ... sillähän se niin meni luontoon ... ei voi enää olla yhdessä kohden ... ei vaikka mitä tekisi... Ja vaikka minulla aina on niin ikävä sinne kotipuolelle ... niitä ihmisiä ... voi, jos sinä Ville tuntisit ... luuletkos, että siellä milloinkaan on minulle tuolla lailla nyrkkiä näytetty ... hyvänä pitivät aina ... ja rakkaita olivat ... semmoiset pulskat, komeat miehetkin ... syleilemään vaan työntäytyivät ... että oli pahemmassa kuin pulassa usein...

Jo häntä nauratti taas, pää heilui ja nuuskaa hän veti sieramiinsa oikein kosolti.

Kovempänä entistään kaikui hänen äänensä:

»Elä sinä mammani sitä sure, että minun kävi näin,
Vaan sure niitä kauniita poikia, jotka minulta sinne jäi.»

—Heitä pois, mitä sinä niitä enää muistelet, sanoi Ville, jonka silmät alkoivat kovin veristää, kun täällä on toisia yhtä hyviä. Mitä on sinulla minuakaan vastaan, sanoppas? Syleilemään olen valmis paikalla...

—Oles tuossa ... mene matkaas ... annapas kun katson tuota poikaa tuolla portilla ... herran terttu ... siinä se taas tirkkii raosta ... ähäs, ähäs ... näkeekö hän minut? Ähäs, ähäs ... joko tulen ... joko?... Tiedätkös kenen se on poika, tuo?

—Kortmanin rouvan eikös se ole!

—Niin on ... Kortmanin rouvan se on... Ei antanut äsken minun syliini lasta ... olin liian huono mielestään ... kyllä sen ymmärsin ... tiedätkös, Ville ... se minuun koski ... vihlaisi täällä povessani kuin veitsellä... Minä kun pienestä pitäen olen hänet tuntenut ... ja antaisin vaikka silmäni hänen edestään ... kun se oli niin herttainen ... jasso, Lopo ... sööta Lopo, sanoi ja suu hymyssä aina ... mutta nyt vei lapsen pois ... enkä saanut häntä itseänsäkään likelle tulla ... niin, minä itken, Ville ... minun täytyy itkeä, kun sitä ajattelen... Kun-kun-kun-aja-aja-ajattelen.

—Elä joutavia. Tuommoisesta en totta olisi millänikään. Olisit haukkunut hänet pahanpäiväiseksi ja lähtenyt tiehesi... Mutta elähän huoli, minä vielä kostan puolestasi.

—Millä sinä kostat?

—Sären ensi yön aikana tuon lankun.

—Hyi, koetapas. Ko-ko-koetapas, sanon minä.

Häntä alkoi kovin nikottaa.

—Särettävä se on kumminkin, näethän kuinka on huono.

—Sinä et sitä lankkua säre ... etkä—etkä tee sille rouvalle mi-mitään pahaa. Jos-jos-jos minun kanssani ... ta-ta-tahdot so-so-sovussa elää. Kuu-kuu-kuu-kuuletkos?

—No noh, mitä sinä suutut ... enhän minä kuin leikilläni ... luulin sinun tahtovasi... Elä ole vihainen ... juodaan olutta ... tuokaa pullo vielä... Villellä on rahaa kuin roskaa tänä päivänä. Eikä Ville sure huomista päivää... Olen oppinut konstin, jolla helposti saan toista, kun entinen loppuu.

—Ne-ne-neuvopas minullekin.

—Kun et sano kellenkään... Mutta hiljaa ettei muut kuule. Minulla on hyvät huopakengät ... melkein uudet... Ne asetan Parviaisen puodin eteen ... itse vahtaan portin takana, ja kun sitten joku ne sieppaa, niin minä niskaan kiinni ja huutamaan poliisia... Sitten vaadin sovintoa, ymmärrätkös.

—Suk-suk-sukkela keino...

—Mutta nyt lähdemme pois, eikös niin?

Ville katsoi häneen kiiltävin silmin.

—Mi-mihinkä? änkytti Lopo.

—Mihinkäs sinä äsken ajattelit mennä?

—Ullan-sau-saunalle.

—Lähtäänpä sitten sinne.

Hoiperrellen he astuivat kadulle. Villen jalat kantoivat vähän paremmin, hän sen vuoksi tukesi Lopoja kainalosta.

Ville alkoi laulun, Lopo siihen yhtyi sen verran kuin nikotukselta sai valtaa. Mutta ääni oli jo käynyt kovin karheaksi.

»Servin Maija se sanoi että lähtääs meidän kotia,

Servin Maija se sanoi että lähtääs meidän kotia.

Juodaan kuppi kahvia
Ja juodaan kuppi kahvia
Juodaan kuppi kahvia
Ja pari lasia totia.»

Pekka seisoj säiläportin takana ja seurasi heitä suurilla ihmettelevillä silmillään, kunnes kääntyivät kulmasta vasempaan päin. Mutta he vaan lauloivat ja hoipertelivat; Pekkaa eivät huomanneet, sillä he kulkivat toiselta puolen katua...

IV

Aamulla kun Lopo heräsi, löysi hän itsensä Ullan saunan lattialta. Olkia oli vähän hänen allaan, toppanuttu tyynynään.

Kylmältä tuntui, ja kurjalta kaikin puolin. Paha elämä ja ilkeätä katkua. Ei tiennyt oikein, kuinka pitkälle päivä oli kulunut; jäisestä ikkunasta se vaan hämärtävänä pääsi sinne saunaan.

Nenäkin oli tukossa, ja suussa inha maku. Hyi!

Lopo kääntyi toiselle kyljelleen ja koetti selvittää ajatuksiaan. Hän ei muistanut eilisestä päiväsiä mitään, ei kerrassa mitään. Ei tiennyt sitäkään, kuinka oli tullut tänne, Ullan saunaan.

Päässä jumisi ja kolkutti. Sisästä nousi karvasta sappea kurkkuun; vähän väliä häntä aina röystäyttyi.

Ei tehnyt mieli nousemaan. Koko maailma tuntui niin happamelta...

Ohoo! Nyt hän sen muisti ... näki selvästi edessään kapakan, olutpullot, tupakan savun ja humalaiset miehet. Muisti omat laulunsa, poikapalleroisen portin takana ja Villen...

Senkin, kuinka olivat yhdessä tänne tulleet ja—

Häntä puistatti. Poika ja mies juohtuivat mieleen sieltä Kuopiosta. Mies, joka ei hänelle milloinkaan sanonut pahaa sanaa, ja jonka papinkirjassa ei ollut pienintäkään pilkkua.

Hän hakkasi nyrkkiään saunan permantoon ja örisi; tunsi helpoitusta kun oikein koski. Painoi sitten kasvojaan pääanalustaan, painoi niin, että oli tukehtua... Kunpa tuosta hengestään olisikin niin keveästi päässyt!

Siinä vaan virui, ei viitsinyt nousta eikä viitsinyt ajatella enää mitään. Mutta päätä kolotti ja suussa oli

inha maku.

Askeleita kuului viimein ulkoa; porstuassa kolisi ja saunan kuurainen ovi vetäistiin selälleen. Kylmän henki puhalsi sisään pitkin lattiata. Lopon hartioita pöyristi; mutta suulleen hän jäi yhä makaamaan, ei nostanut päätään sen vertaa, että olisi katsonut, ken sisään tuli.

Puusylyys paiskattiin uunin eteen. Sitten seurasi hetken hiljaisuus; Lopo tunsu luissaan, että häneen tulijan silmät kiintyivät.

—Nyt ala nousta. Herrasväkeä tulee saunaan kello kolmelta. Täytyy siistiä ja panna lämmitä.

Ullan ääni...

Eihän auttanut Lopon muuta kuin totella. Hän nousi istualleen, haukotteli ja kynsi päätään.

—Voi, raukka, minkä näköinen olet.

Vastaukseksi loi häneen Lopo vaan tylsän katseen. Hän pääsi vihdoon seisomaan, ojenteli ruumistaan ja hieroi silmiään. Mutta sitten hän vajosi hervottomana penkille.

Ulla työnsi puut uuniin ja sytytti.

—Laita, jumalan luoma, itsesi täältä pois. Rouvat jos vaan näkevät, niin kummat tuli. Eivät uskaltaisi tuon koommin käydä saunassani.

—Elähän pelkää, kyllä korjaan luuni siksi.

—Niitä on nyt ruvennut käymään herrojakin siitä lähtein kuin saunat hävitettiin kaupungista pois. Eilenkin illalla, vähää ennen kuin tulitte Villen kanssa, oli täällä kaksi tukkipatruunaa. Hyvä kuin ette sattuneet vastakkain.

—Ketä olivat?

—Toista en tuntenut, mutta toinen oli se rikas Sarkanen Viitasaarelta. Nyt kuuluu muuttavan Jyväskylään ja ostavan itselleen talon.

—Onko jo ostanut? Lopon silmät rävähtivät auki, ja vetelyys sillä kertaa katosi.

—Ei vielä. Värjäri Rosvallin kartanoa tuntui ajattelevan.

—Sieltä rannalta, lutakosta? Jopa tekee hullun kaupan. Kortmanin rouvalta saisi paljon paremmalta paikalta talon ja vallan uuden. Ei semmoista harakanpesää kuin tuo Rosvallin näyttää olevan. Ja niinkuin hän sen möisi huokeasta.

—Paljonko tahtoo?

—No ei kuin viisitoistatuhatta. Itselleen se on tullut niille maksamaan kolmattakymmentä.

—Kun olisin tiennyt siitä puhua.

—Missähän tuo lienee kortteeria? Kestikievarissa varmaan?

—Eikä kun tässä likellä, Mattilan hovissa. Ettäkö menisit hänen puheilleen? Elä hyvä ihminen, kun olet tuon näköinen. Hän sinua säikähtää. Parempi, jos minä lähtisin. Mutta kun tämän saunan siivoaminen ja lämmitys...

—Kyllä minä toimitan kaikki, jos vaan menet. Sano, että hän sen myö niin huokeasta sen vuoksi, kun muuttaa pois. Ja että se on niin hyvässä kunnossa, ettei suinkaan kymmeneen vuosiin tarvitse mitään korjauksia tehdä. Sisähuoneet, ulkokuoneet, kellarit, joka kohta niin reilua ja pulskaa. Tietäähän, kun itse ovat rakentaneet.

—Mutta täällä pitäisi pestäkin lauteet ja lattiat ja—

—Minä pesen, elä ollenkaan sitä sure. Laitan vedet ja kaikki valmiiksi. —Muista sanoa, että siitä pari vuotta sitten tarjottiin kaksikymmentä tuhatta, mutta eivät myöneet, kun maisteri silloin vielä eli. Eikähän sitä kukaan siihen hintaan nytkään möisi, mutta rouva kun ei ole tottunut asioita hoitamaan, niin tahtoo päästä siitä irti. Muista sanoa sekin.

—Kyllä, kyllä. Laita sitten padan alle myöskin tuli ja pane vettä varistumaan. Ihan täyteen se pitää panna, että saavat ammekylpyä, jos tahtovat.

Ulla läksi ja Lopo alkoi työtänsä. Varisti vettä, pesi lauteet ja lattiat ja penkit. Reuhkasi niin, että hiki oli päässä.

Siinä häneltä unohtui sekä pahoinvointi että muu alakuloisuus. Eikä suinkaan voimia puuttunut, vaikka olikin yhtä ja toista kokenut maailman markkinoilla kulkeissaan.

Lasareetissa maannut jo monet kerrat—

—No niin, huoli niitä ajatella, puhui hän itsekseen siinä kun hiekan kanssa kuuraili pallia puhtaaksi. Saa nähdä, tapaako Ulla sitä herraansa.

Tavannut oli. Hän tulla huohatti henki kurkussa, kun oli viipynyt niin kauvan ja pelkäsi, ettei Lopo malttanutkaan laittaa saunaa oikein hyväksi. Ilokseen sitten näki, että olihan se laittanut kumminkin.

—No, kuinka sinun kävi? Kerropas!

—Hyvin vallan. Oli niin mielissään, kun sai tietää asiasta ja—

Ulla tukki suunsa, sillä hän muisti tässä sitä markkaa, jonka hän oli saanut juomarahaksi ja joka nyt oli hänellä taskussa. Mutta Lopo siitä varmaan olisi vaatinut osansa, jos vaan sen tiesi. Parasta siis olla mitään virkkamatta.

—Vai niin? Vai oli mielissään. Hän sitten aikoo sen ostaa?

—Kuinka vaan kaupoissa sopivat. Sinne hän läksi heti.

—Herran poika! Nyt on hukkapeli.

—Mikä on?

—Ei mikään, ei mikään. Minun täytyy lähteä heti kaupunkiin. Voi, surma! Enhän mahda ennättää enää. Hevosellako hän meni?

—Hevosella. Mutta—miks' niin?

—Pahuus, etten tullut sitä ajatelleeksi! Mikä pöllö minä olin. Saakuri—

—En ymmärrä mitään. Etkö sinä saa suutasi auki, hyvä ihminen!

—Se menee ja myy sen kahdestatoista tuhannesta, ei osaa vaatia enempää, ellen minä joudu väliin. Kolmetuhatta sujahtaa poloiselta kuin veteen.

Hän veti nutun päälleen, tiukensi solmua ja kiirehti menemään.

—Hyvästi, ja kiitoksia kortteerista.

—Noinko sinä menet kaupunkiin? Silitä, veikkonen, edes päätäsi.

—En jouda.

Hän oli jo maantiellä, työnsi käsillään hiuksia huivin alle otsalta ja juosta hiippasi eteenpäin. Hevonen nousi ylämäkeä, hän koetti sitä tavoittaa.

—Ota, hyvä mies, minua rekeen, että pääsisin pikemmin, hän huusi.

—Ptruu!

Mies kääntyi katsomaan olkapäänsä yli.

—Mihinkä semmoinen kiire?

Lopo hyppäsi hengästyneenä laidalle istumaan.

—Anna juosta aika kyytiä.

Hän kertoi miehelle, kuinka heidän joutumisestaan riippui, jos köyhä leski, jolla oli monta lasta, voitti tai menetti kolme tuhatta markkaa. Kun mies sen kuuli, löi hän piiskalla hevosta selkään, eikä monta minuuttia viipynyt, ennenkuin olivat rouva Kortmanin portin edessä.

Siellä toinen hevonen jo seisoj odottamassa.

—Joko siitä on kauvankin kuin tulitte? kysyi Lopo kuskilta.

Tämä vaan hiukan väänsi päätään.

—Niin mikä sitten?

Lopo töyttäsi kyökkiin. Ei joutunut hyvää päivää sanomaan.

—Mene kiireesti käskemään rouvaa tänne, hän huusi hengästyneenä Riikalle, joka parast'aikaa pani pienellä lusikalla kahvijauhoja pannuun.

—Ei sitä nyt voi mennä häiritsemään, siellä on vieras.

—Senpätähden juuri. Ennenkuin ennättää tehdä tuhmuuksia. Joudu nyt. Taikka minä menen itse.

—Elä, jumalan luoma. Minä sitten ennemmin—

Hän nosti pannun syrjempään reiästä ja meni sisään.

Rouva seurasi kohta Riikkaa, sillä tämä oli antanut hätäilevän merkin.

—Mikä on? Jasso, Lopo! Mutta enhän minä nyt jouda.—Luulin olevan tärkeämpääkin.

Hän aikoi kärsimättömänä vetääntyä takaisin. Mutta Lopo otti häntä hihasta kiinni.

—Sanoitteko hänelle jo hinnan? läähätti hän suihkaista.

—Kenelle? Minkä hinnan?

Rouva väistyi hänestä etemmäksi. Kasvoissa ilmestyi vastenmielisyyttä ja inhoa. Lopon väkevä henkäys oli puhaltanut hänelle suuhun ja nenään.

Lopo ei sitä taaskaan huomannut, innoissaan kun oli.

—Luojan lykky, että ennätin. Sehän tuli ostamaan taloanne, tuo herra Sarkanen, vai mikä hitto hänen nimensä on.

—Kuinka sen tiedätte?

—Pyytäkää kuuttatoista tuhatta ja huojistakaa viiteentoista, mutta ei siitä alle ollenkaan. Hän sen kyllä maksaa. Minulla kun oli semmoinen hätä, että nyt te sen myötte polkuhinnasta, ennenkuin joudun estämään.

—Viisitoista tuhatta? Eihän se ole mitenkään mahdollista. Jos saan kaksikintoista—

—Viisitoista saatte tinkimättä. Elkää hullunakaan myökö hyvää taloanne vähemmästä. Tarvitsette ne rahat lapsillenne yhtä hyvin kuin Sarkanenkin. Kolmetuhatta, ajatelkaa, ei se ole pieni summa.

—Minun täytyy mennä sisään.

—Uskokaa nyt hyvällä: kuusitoista tuhatta—.

—Mutta jos hän säikähtää sitä hintaa ja jättää koko kaupan sikseen?

—Ei jätä, elkää peljätkö, kun minä kerran takaan.

Rouva meni sisään vieraansa luokse ja Riikka hoiti pannuaan taaskin, eikä puhunut mitään.

—Ylpeä se on tuo, arveli Lopo itsekseen, mutta minä piittaa hänestä viis'.

—Joko teillä on tavarat koossa? hän kysyi viimein.

Riikka nosti pannun tulelta, kaatoi kuppiin ja siitä taas pannuun takaisin, puhdisti suun ja painoi kannen kiinni.

—Kuuletko sinä? Minä kysyin, joko tavarat ovat koossa?

—Milloinka minä olen niitä joutanut keräilemään. On tässä ollut työtä muutakin.

—Siinä et olisi kauvan viipynyt. Mutta yhden tekevä. Saatan minä vähän päästä tulla uudestaankin niitä hakemaan. Saan sitten kuulla samalla, kuinka talon kaupoissa sopivat.

V

Hän meni torille, jossa vielä oli väkeä, vaikka kello jo kävi kahta. Maalaiset eivät kaikki olleet tavaroistaan päässeet ja seisoivat sen vuoksi yhä siinä ostajia odottamassa ja kauppoja hieromassa. Heitä kiertelivät kuin kissat kuumaa puuroa ne keinottelijat, jotka aina odottelivat myöhäistä tuntia ostoksia tehdäkseen, että saisivat sillä tavoin maalaisten tavarat pilkkahinnasta.

Lopo läheni erästä kuormaa, jossa vielä oli suuri voipytty myymättä. Miehen täytyi palastella tavaransa ja myydä vähissä osissa, että pääsisi siitä pikemmin erilleen ja saisi paremman hinnan. Ostajat tinkivät, mies riiteli. Kauppa kumminkin syntyi. Hän heitti kukkaron kädestään reen pohjalle ja tarttui puntariin.

Mies käänteli ja väänteli puntariaan, milloin hän lisäsi voita nokassa olevaan riepuun, milloin taas vähensi; jäykät sormet eivät hevillä tahtoneet saada sitä kohdallaan seisomaan, ja kun se viimeinkin onnistui, huomattiin, ettei siinä vielääkään se määrä ollut, kuin oleman piti. Uusi työ, samat temput, ja niitä sieti tehdä monet kerrat.

Lopon silmät olivat kiinni puntarissa, niinkuin muidenkin. Mutta huomio oli toisaalla.

Tuo kukkaro pyöri hänen mielessään. Se oli tuommoinen tavallinen maalaiskukkaro, jonka suu oli vedetty nauhalla umpeen.

Ei se tyhjä ollut, ellei aivan täysikään. Lieneekö sisältänyt hopea- vai kuparirahoja. Ehkä vähän paperiakin ja kultaa, kukaties.

Lopo ei nähnyt puntarista mitään, vaikka silmät olivat siihen kääntyneet. Mutta kukkaron hän oivalsi selvään, siinä missä se retkotti reen pohjalla, heinien päällä. Suu oli kallistunut häneen päin ja vetonauha ojentui niin likelle, että melkein kosketti hänen sormiinsa.

Tahtoi väkisenkin temmata kättä sinnepäin. Eihän siinä tarvinnut kuin nykäistä vaan, niin oli kukkaro sillä kertaa hänen hihassaan. Olisikohan koettaa?

Mies reistasi taas parast'aikaa tasapainoa; jokaisen pää lähestyi puntaria.

—Nyt oli otollinen aika!

Joku ääni sen sanoi Lopon sielussa. Sekä sielussa että ruumiissa. Hän tunsu tuon äänen povessaan ja päässään; povessa se alkoi, syöksi sieltä päähän, sieltä poveen takaisin ja päähän jälleen yhä suurempaa vauhtia ylös ja alas, siksi että kaikki oli yhtenä humuna.

Hän heitti vilaukselta hätäisen, himokkaan silmäyksen kukkaraan. Paikallaan se oli unohdettuna syrjässä. Viattomana, viettelevänä.

Lopon katse muuttui hajalliseksi. Silmät pyörivät ympäri yhdestä toiseen, eivät pysähtyneet mihinkään. Ja käsi lähti ikäänkuin itsestään, omasta tahdostaan liikkeelle.

Hän ojensi päätään puntaria kohden niinkuin muutkin. Seisoi se jo kohdallaan, viivan merkkiä katsottiin miehissä.

—Nyt—!

Se oli hänellä hihassa! Oikean käden nutunhihassa!

Veri, joka hetkeksi oli seisahtunut suonissa, sävähti nyt tuliseen juoksuun.

—Kun pääsisi tästä kunnialla pois. Ennenkuin ukko huomaa kaivata...

—Ei ole vielääkään täysi mitta. Sietää se pienen palan lisää, että naulan viiva hyvin näkyy, huudettiin miehen ympärillä.

Muut ne huusivat, ei Lopo.

Hän oli vetäätynyt etemmäksi, toisten taakse, ja näytti tähystelevän jotain merkillistä kauvempana kauppakadulla. Jos sitä nimittäin olisi joku huomionsa ottanut.

Mutta eivät ne hoksanneet; eivätkä hoksanneet sitäkään, että hän läksi pois, astui hitaasti ensin, mutta vähän matkaa kun oli päässyt, niin jo otti semmoista vauhtia, ettei helmat kantapäitä tavoittaneet.

Kauppakatua hän kulki, siellä kun oli enemmän väkeä. Sitten meni Parviaisen portista sisään, sillä hän oli pannut merkille, että siitä talosta toinen portti vei syrjäkadulle. Täältä hän taas pääsi pujahtamaan harjukatua Kortmaniin ja sen tiesi, ettei häntä sieltä kukaan osaisi hakea, jos lankeisikin epäluulo häneen.

Taaskin oli Pekka pihalla. Punaposkisena, ilosilmäisenä, hymysuuna hän juosta teputteli Lopo vastaan eikä peljännyt enää ollenkaan.

—Herran terttu—!

Lopo painoi portin kiinni, vilkaisi taakseen kadulle ja väistyi syrjempään lankun suojaan.

—Tuleppas tänne, Pekka, tule! Et usko, mitä Lopo sinulle antaa.

Hän veti kukkaron esiin ja katsoi, kuinka paljon siellä oli rahaa.

Vähänpä oli!

—Hyi, hävytöntä, ei kuin kolme markkaa. Yksi oli markan raha, kaksi oli viiskymmenpennistä, loput kuparia.

Hän otti markan sieltä erilleen, satoi kukkaron kiinni ja pisti sen taskuunsa.

Mutta markanrahan hän antoi Pekalle.

—Mene, kultani, ostamaan itsellesi konvehtia tällä Kiljanderin rouvan puodista. Mene, mene! Mutta katso, etteivät aja päällesi.

Hän myhäili tyytyväisenä, katsellessaan lankun raosta kuinka Pekka juoksi katua alas...

Ei ollut Riikka vieläkään koonnut hänelle myötäviä tavaroita. Väitti rouvan sanoneen, että viitsikö niitä enää noin kaupitella, kun kumminkin tulee pian huutokauppa pidettäväksi.

—Mitä herran nimessä te luulette semmoisella törkytavaralla saavanne huutokaupassa. Ettehän sitä ilkiä sinne viedäkään, toimitteli Lopo.

Riikka ei siihen virkkanut mitään.

—Missä se on rouva? Hae hänet käsiini pian.

—Kun siellä on vieraita.

—Sekö Sarkanen?

—Ei, se jo meni pois. Muita on,—rouvia.

—No, niistä minä vähät.

Lopo hönttäsi itse sisään, ja suoraa päätä saliin saakka, missä rouvat istuivat. Ovella hän kumminkin pysähtyi ja vilkutti sormeaa.

—Tulkaapas tänne, rouva, pikkuisen.

Kaksi vierasta rouvaa siellä oli, kaikki kääntyivät katsomaan Lopo. Vieraat nauroivat, ja naurahtipa emäntä itsekin, vaikka oli vähän hämillään. Kiiruhtaen hän tuli ovelle, saadakseen Lopo siitä pois.

—Mitä sanoi Sarkanen? Syntyikö kaupat?

—Kyllä. Mutta lähtään tänne toiseen huoneeseen.

—Paljonko lupasi?

—Viisitoista tuhatta. Ei tinkinyt ollenkaan.

—Näettekös nyt! Mitä minä sanoin. Ilman minua olisitte antanut mennä kahdestatoista. Tokko oli onni, että joudutin tänne ajoissa.

—Tss! Hiljaa, hiljaa, ettei kuulu saliin. Mitä teillä muuten oli minulle asiaa.

—Niitä tavaroitahan tulini noutamaan. Maalle menen nyt myyskentelemään, ehkä saan siellä paremman hinnan.

—Kiitoksia, mutta en minä niitä enää anna.

—Minkätähden ette anna? Tuon teille taas pari-kolmekymmentä markkaa, hyvää se tekee. Täytyy teidän ottaa irti joka penni, minkä vaan saatte. Huutokaupassa ei makseta semmoisesta tavarasta mitään, saatte uskoa.

—Vaikka; en minä kumminkaan—

—Voi, hyvä jumala, kuinka olette ymmärtämätön. Antaahan olla, kyllä nälkä teitä vielä opettaa. Muistakaa minun sanoneeni.

—Te pidätte ihan tarpeetonta huolta, hyvä Lopo. Että pääsisitte rauhaan, niin minä nyt ilmoitan teille yhden asian, joka vielä on salaisuus. Jos lupaatte olla siitä puhumatta.

—Lupaan, tietysti lupaan. No, mikä se on? Menettekö naimisiin?

—Ei, mutta olen saanut hyvän paikan, Åbo Tidningin korrektuurin lukijaksi, Turkuun.

—Minkä lukijaksi?

—Korrektuurin? Siitä saan tuhat neljäsataa palkkaa. Niin ettei minulla tule olemaan mitään hätää.

—Ooho?—Milloinka—?

—Eilen illalla sain postissa kirjeen. Mutta nyt minun täytyy mennä sisään vieraiden luokse.

—Elkäähän vielä, kuulkaa kun sanon.—Ettekö sitten—enkö minä sitten voi olla minäkään apuna? Pyykinpesussa taikka semmoisessa?

—Kiitoksia, minulla on entiset pesijät.

—Huoneitten siivoamisessa, astiain kuuraamisessa, osaan minä tehdä jos mitä.

—En minä nyt tarvitse. Hyvästi vaan ja kiitoksia vaivoistanne. Minun täytyy mennä.

—Te sitten muutatte Turkuun? Kuinka pian?

Rouva ei ollut enää kuulevinaan. Hän meni takaisin vieraiden luokse ja jätti Lopon siihen seisomaan.

Ensin Lopo sitä tuskin huomasi, ihmeissään kun oli tuosta odottamattomasta uutisesta. Mutta hän heräsi, kun rouva veti ovea kiinni jäljessään.

Sinne hän nyt meni kesken puheen! Ja Lopolla kun olisi vielä ollut niin paljon kysyttävää ja toimitettavaa hänelle.

—Pahuus kaikkiakin, hän mutisi itsekseen. Mitä ne ovat, nuo rouvat? Ajaisi heidät hiiteen.

Lopo nykäisi hiukan sormellaan ovea.—Se meni raolleen; hän tirkisti sisään.

Siellä ne istuivat sohvassa ja nauraa virnuttivat rouvalle, joka nyt palasi heidän luokseen.

—Mikä kummallinen konnesanssi—?

—Voi, sanokaas muuta!

Rouva oli selin Lopoon, ettei tämä voinut nähdä hänen kasvojaan. Mutta äänessä oli harmin sekaista hymyä.

—Minä olen aivan hukassa hänen kanssaan.

—Mikä ihminen se on?

—Ajatelkaa,—eräs huono nainen. Hyvin, hyvin huono nainen. Joka on istunut linnassa ja—taivas ties', mitä kaikkea hän on tehnyt. Uh, minulla on hänestä oikein vaikea. Kun hän tulee likelle, niin ihan rupean voimaan pahoin. Uh!

—No mutta miksi kärsit häntä? Käskisit pois.

—En ilkiä, kun hän, raukka, kumminkin tarkoittaa hyvää. Hän on tuntenut minut ennen nuorena ja tahtosi nyt välttämättä jollakin tavalla minua palvella.

—Palvella? Ooh, usko sitä! Tahtoo vaan päästä taloon että voisi varastaa.

—Sinä olet liian hienotunteinen, armas Augusta, sanoi toinen, tuommoisten kanssa se on aivan tarpeetonta. Sano sinä vaan suoraan, ettei hänen sovi tungetella luoksesi tuolla tavalla.

—Ei, mutta kuinka hävyttömiä ne ovat! päivitteli vielä ensimmäinen rouva, kun pakkaantuu vaan niin rehevästi saliin saakka, aivan kuin olisi meidän vertaisemme. Varmaan hän olisi pian istunut sohvaan, ellei Augusta mennyt häntä peräyttämään.

—Huomautitko häntä edes siitä? Tietysti et. Voi mikä lapsi sinä olet.

—Ei, kyllä minä osoitin hänelle selvään, etten suvaitse häntä. En luule hänen enää toista kertaa tulevan.

—Mutta jospa hän ei ymmärtänytkään tarkoitusta, vaan ilmestyy taas vähän päästä uudelleen?

Vieraat nauroivat.

—Sitten ei auta muu kuin suora puhe, päätti Augusta rouva.

—Kuinka se kuuluu?

—Te olette huono nainen, teidän kanssanne ei kunnialliset ihmiset tahdo olla missään tekemisessä.

—Ja niin siivoton, voit lisätä, että saastutatte ilman huoneissa pelkällä käynnilläne—

Tähän saakka Lopo kuunteli keskustelua. Joka sana oli kaikunut selvästi hänen korvissaan, niin selvästi ettei hän enää mitään muuta oivaltanut.

Riikka kulki kahvitarjottia kantaen hänen ohitsensa saliin.

—Mitä se Lopo täällä yksikseen—? hän suhahti mennessään.

Ei kuitenkaan katsonut häneen sen tarkemmasti, kiire kun oli.

Lopon henkeä ahdisti; hän läksi pois, ulkoilmaan.

Pekka tuli juosten häntä vastaan, kädessä suuri paperipussi, täynnä konvehtia. Suussakin oli hänellä semmoinen suunnaton palanen, että poski oli pullollaan.

—Noin—pal-jon! hän huusi ja osoitti Lopolle pussiaan.

Lopo ei häntä nähnyt, vaikka sivuutti niin läheltä, että Pekan ojennettu käsi häneen kosketti.

Pekka pysähtyi vähäisen ja kääntyi katsomaan. Mutta kun portti löi kiinni Lopon jälkeen, ei Pekka hänestä enempää huolinut, vaan juoksi riemuissaan sisään näyttämään Riikalle ja mammalle ja toisille lapsille, mitä oli saanut rouva Kiljanderin puodista, siltä hyvältä Maria neidiltä, joka aina ennenkin hänelle oli kaupantekijäisiä antanut, kun mamma laittoi rihmarullaa ostamaan taikka kengän-nauhoja.

Mutta Lopo sillä välin otti kiireitä askeleita Kuopioon vievää maantietä kohden. Ei hän juuri mitään tiettyä ajatellut; korvissa vaan soi yhä rouvien sanat ja elävästi hän näki heidät vieläkin edessään kaikki kolme, semmoisina kuin he siellä salissa pöydän ympärillä istuivat!

—Te olette huono nainen, teidän kanssanne ei kunniallinen ihminen tahdo olla missään tekemisessä.

Hänen päätänsä viepoitti; olipa vähällä paiskata syrjään välistä. Hartiat menivät kumaraan ja pää painui alas. Tuntui kuin olisi hän äkkiä vanhentunut kauheasti.

Mutta jalat hampuilivat eteenpäin, kuin olisi tuli kantapäissä ollut.

Weilin'in nurkalla seisoi katupoikia koko liuma.

—Härnätään, härnätään, kävi suihke heidän välillään, ennenkuin Lopo vielä maillekaan ehti.

—Hilivoo! sanoi Sorsan Ulla, kun hirrestä pääsi.

—Moron mamma! Tule vaan tänne, saat sirua silmään, pyryä polveen, löylystä takaa päin.

—Toroi, turakki, kappusivai!

Lopo ei ollut heistä tietääkseenkään; ei kääntänyt päätä, ei sanaa sanonut, vaikka pojat juoksivat jäljessä, nykivät ja repivät, viskelivät lunta ja nakkelivat jääpalasilla. Poikia harmitti, kun eivät saaneet häntä suuttumaan. Aina tulliportin taakse he eukkoa kyydittivät ja yltyivät kiusanteossa jo niin, että viimein töyttäsivät hänet maantien raviin kyljelleen. Sitten he kumminkin säikähtivät ja juosta vilistivät

tiehensä, kun Lopo ei noussutkaan ylös, vaan jäi liikkumattomana siihen makaamaan.

Ei häneen kumminkaan pahasti sattunut, muuten vaan ei välittänyt pyrkiä pystyyn, koska hänelle oli juuri yhdentekevä, missä oli, miten oli, tai oliko olemassa ollenkaan. Hän odotti vähän aikaa, että sammuisiko elämä tuohon paikkaan, mutta kun ei siltä tuntunut, täytyi hänen kömpiä jaloilleen taaskin ja jatkaa matkaa eteenpäin.

Hautausmaan ohitse hän kulki, aidan yli ristit ja valkoiset taulut mustine kirjaimineen häntä katsoivat. Mutta Lopo ei niitä nähnyt, riensi vaan eteenpäin yhä.

Hevosia tuli täyttä laukkaa kaupungista päin. Reessä istui humalaisia miehiä, jotka kirkuivat ja huiskivat piiskoillaan. Olivat vähällä ajaa Lopon ylitse.

—Pois tieltä, akka, täältä miehiä tulee!

Mutta väistyä heidän täytyi, sillä Lopo ei ollut heistä milläänkään!

Samassa kääntyi Lohikosken tieltä kaksi herrasneitiä; avokorvaisia, hienon-näköisiä, lyhyissä karvareunus-paltoissaan, jotka istuivat kuin valetut ruumista myöten.

He puhelivat ja nauroivat keskenään aivan kuin rouvatkin äsken.

Lopo säpsähti; hän veti huivin paremmin silmilleen ja pitkitti matkaansa.

Vasta Taulumäen kohdalla, pari virstaa kaupungista, hän selveni sen verran, että huomasi kulkevansa Kuopioon päin. Ja silloin heräsi hänessä yht'äkkiä semmoinen kipeä ikävä, että oikein kirveli povea. Kun olivat niin kaukana, mies ja poika! Likelle viikon hän saisi kulkea ennenkuin perille ehti!

Ja kuka sen tiesi, vaikka olisivat jo kuolleetkin tällä välin! Olihan siitä monta kuukautta, kun hän sieltä läksi, eikä pitkään aikaan hän ollut kuullut heistä mitään. Kuopion rahtimiehiä oli tavannut pari päivää sitten, mutta nekään eivät edes tunteneetkaan heitä.

Lopo astui kiivaammin näitä miettiessään. Siinä oli pitkän matkaa aukeata; vihainen tuuli pieksi kasvoja, huutoi helmoja. Polvia palelsi, hän koetti rientää, että pääsisi metsän suojaan.

Mutta ennenkuin hän sinne ennätti, rupesi sydäneläällä niin kovin hiukaisemaan, että melkein pyörrytti. Kaiken päivää hän sitä kyllä oli tuntenut, vaikkei huolinut välittää. Vaan nyt nousivat sisukset semmoiseen porinaan, ettei auttanut muuta kuin poiketa mökkiin, joka oli siinä tien vieressä, pyytämään einettä, erinomattain kun ei tiennyt, miten pitkältä oli seuraavaan kylään. Hän, näet, oli tullut Mikkelin tietä, jonka vuoksi tämä, joka suorasti vei Kuopioon, oli hänelle vallon outo.

Huono mökki se oli, pahanpäiväinen. Yksi ainoa tupa, sekin kallellaan, ikkunat rikki. Hevonen seisoi rekineen ulompana, heiniä edessä.

Lopo ei siihen sen enempää huomiota pannut, vaan astui sisään. Ulkonakin jo hämärteli, mutta tuvassa oli niin pimeää, ettei Lopo alussa varsinkaan tahtonut eroittaa mitään. Ihmisiä siellä oli, sen verran hän kuitenkin sai huoneesta tolkkua.

Lopo teki hyvän illan ja siihen vastattiin. Naisen ääni kuului uunin kupeelta.

Häntä Lopo lähestyi; pyysi ruokaa maksua vastaan. Kiire oli, täytyi lähteä vielä taipaleelle, että pääsisi jonkun verran matkaa eteenpäin, ennenkuin yö tavoitti. Tyytyi siihen, mitä sai, kalaa, leipää, voita, ja kaljaa ryyppättäväksi.

Päreeseen pistettiin tuli, että hän näki syödä. Loitompana istui miehiä, mutta ne olivat herenneet äänettömiksi, tupakoivat vaan ja syljeksivät. Välistä loivat syrjäkatseen Lopoon, kun tuo ei näyttänyt olevan likiseudun ihmisiä.

Lopokaan ei puhunut mitään; taukoamatta hän liikutti leukojaan, haukkasi palaa, puri ja nieli. Sillä välin menivät hänen silmänsä aina pärevalkeaan; mutta ajatuksissaan hän sen vaan teki, ei hän pärevalkeata oikeastaan katsellut, sen oli kyllä ennenkin nähnyt.

Muualla hänen mielensä oli; nyt vasta hän selvästi tajusi, mitä oli kuullut Kortman'issa, salin oven takana. Hän kertoi muistossaan kaikki, ja vaikka hän itselleen aina vakuutti, ettei tämä ollut mitään uutta, että hän tämän varsin hyvin oli tiennyt aikoja sitten, ettei hän saanut siitä rouvaa enemmän kuin niitä toisiakaan moittia, koska oli sen vallon hyvin ansainnut, niin karvaalta alkoi kuitenkin lopulta kurkussa tuntua eivätkä palaset tahtoneet enää oikein mennä alas.

Mutta ehkäpä tuo jo riittikin. Hän nousi ylös ja veti kukkaronsa esille.

—Mitäs olen velkaa?

Vaimo tuli tarkastamaan, minkä verran ruoka oli kulunut, voidakseen muka määrätä kohtuullisen hinnan; vaikka hän oikeastaan koko ajan oli sielussaan laskenut, kuinka paljon tuosta ateristiasta mahdollisesti voisi kiskoa.

Lopo oli aukaissut kukkaronsa ja odotti; vaimo siinä vielä aprikoitsi. Eivät kumpikaan älynneet, että penkiltä miesten joukosta eräs nousi ja läheni heitä, silmät kukkaraan teroitettuna.

—Minun kukkaroni! hän ärjäisi ja kaappasi sen samassa äkkiä Lopon kädestä.

Lopo jäi seisomaan ja suu unohtui auki. Mutta silmänräpäykseksi vaan. Seuraavana hetkenä hän jo tajusi asemansa.

—Sinun kukkarosi? Se on valhe. Omani on, vaikka valalle veisit.

—Polisikammariin paikalla! Kyllä minä näytän...

Lopo huusi ja mellasti. Vaan kun ei siitä ollut apua, ja miehet väkisin veivät hänet rekeen, alkoi hän rukoilla armoa.

Ei armoa ensinkään! Kukkaron omistaja oli kiukuissaan; hän halusi kosta. Lopo sai itkeä ja rukoilla reen pohjalla niin paljon kuin tahtoi, hän löi vaan hevosta selkään ja antoi sen vilistää kaupunkiin päin.

—Vai minä sinua vielä armahtaisin! Ja päästäisin irti, että voisit toisenkin kerran varastaa.

—Anna anteeksi! Elä, hyvä mies, vie minua vankeuteen. Ikuiseen joudun. Tämä oli kolmas kerta.

—Sielläpähän sitten lienet korjuussa.

—Kestää siellä istua. Olen vasta alun viidettäkymmentä. Ehkä jatkuu ikää vielä parikymmentä vuotta. Taikka enemmänkin. Ja linnassa vaan aina, aina Herra, armollinen Jumala! Kolmen markan tähden!

—Kukas käski varastamaan.

Oli aivan pimeä, kun he kaupunkia lähenivät. Mies ei ajanutkaan tulliportille saakka, vaan kääntyi oikotietä, joka vei suoraan harjukadulle.

He ajoivat Kortman'in ohitse. Kartanolla oli hiljaista ja rauhallista. Ikkunoista loisti tuli, eikä oltu salissa laskettu verhoja alas. Rouva soitti pianoa, lapset tanssivat.

Mies kehoitti hevostaan, se juoksi alamäkeä että jalat kopisivat ja heitti likaisia lumipallia heidän kasvojaan vasten.

Mutta Loposta tuntui kuin olisi häntä elävänä hautaan viety. Ja hän itki,—itki katkerampia kyyneliä kuin milloinkaan ennen.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KAUPPA-LOPO ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works,

by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up,

nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and

distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.